

Ryszard Groń

Święci Aelreda z Rievaulx

Wrocławski Przegląd Teologiczny 21/2, 197-212

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ks. RYSZARD GROŃ

ŚWIĘCI AELREDA Z RIEVAULX

Nie ulega wątpliwości, że przykład życia świętobliwych osób wpływa znacząco na ukształtowanie dojrzałej postawy wiary i głębszej, autentycznej duchowości ludzi, którzy z nimi obcują. Wpisuje się on w tak potrzebne i nieodzowne świadectwo, które ułatwia człowiekowi odnalezienie żywego Boga w jego własnym życiu. Takie prawidła pokazuje dotychczasowa praktyka życia niezliczonych zastępów ludzi, z których wielu zostało potem świętymi. I tak też było w przypadku Aelreda, słynnego opata z angielskiego opactwa w Rievaulx (1110–1167)¹. Zgodnie z chronologią życia i adekwatnym procesem dochodzenia do pełnej dojrzałości psychiczno-duchowej, praktyka ta obejmuje, jak zawsze, dwa etapy. W pierwszym z nich zauważa się niezaprzeczalny wpływ tych świętych na kształtowanie ich własnej tężyzny duchowej, która osadza się na zasadniczej postawie wiary wyniesionej ze środowiska domowego i szkolnego. Drugim etapem jest twórczy i aktywny wpływ bohatera na innych poprzez jego własne życie, w którym wspiera się ulubionymi przykładami wybranych przez niego świętych. Taki tok postępowania wyznaczają również niniejsze rozważania. Najpierw zostaną omówieni święci, którzy mieli wpływ na Aelreda w okresie jego wzrostu duchowego, następnie święci, których on sam obrał sobie za patronów, by pomagali mu żyć w Chrystusie i tym samym budowali duchowo innych, którzy z nim obcowali.

¹ Więcej na temat życia Aelreda z Rievaulx, zob. A. SQUIRE, *Aelred of Rievaulx. A Study*, London 1981; R. GROŃ, *Aelred z Rievaulx. Wielki zapomniany średniowieczny*, „Wrocławski Przegląd Teologiczny” 13(2005) nr 1, s. 19–37.

1. Święci kształtujący duchowość Aelreda z Rievaulx

Do świętych kształtujących chrześcijańską tężyznę ducha Aelreda należy zaliczyć tych z jego rodzinnego otoczenia, z jego dzieciństwa i młodości. Wiemy, że Aelred pochodził z rodziny szanowanych księży anglosaskich, którzy byli zarazem kustoszami relikwii świętych Northumbrii² w kościele w Hexham, gdzie on sam się urodził. Bliscy mu byli również święci związani ze środowiskiem Durham, gdzie się wychowywał i mieszkał. To właśnie tutaj dogłębnie poznał nie tylko chlubną historię Northumbrii, ale także kult jej świętych biskupów anglosaskich i iroszkockich (celtyckich) VII stulecia, którzy w znacznym stopniu przyczynili się do nadania całemu regionowi chrześcijańskiego oblicza. Jest to tym bardziej ważne, że po ich okresie nastąpiła inwazja duńskich najeźdźców pogańskich (IX/X w.), która doprowadziła do likwidacji biskupstwa w Hexham, pozostawiając żywe wspomnienie historii i jego religijnego znaczenia. Właśnie w cieniu świętych pochodzących z tych dwóch miejsc, a także dumy historyczno-kulturowej, wzrastał i nabierał pierwszych szlifów duchowych przysły opat z Rievaulx. Niemale znaczenie miał fakt, że przodkowie Aelreda (pradziad Alfred z Westow, dziad Eilaf i ojciec Eilaf) współtworzyli tę historię, zostawiając niezatarty znak w licznych narracjach i opowiadaniach późniejszego opata z Rievaulx lub historyków z nim związanych³.

W Hexham znany był kult pierwszego znaczącego biskupa Northumbrii św. Wilfryda (VII w.) oraz jego naśladowców (Eaty, Akki, Frethberta, Alchmunda i Tilberta), którzy swoją działalnością utwierdzili wiarę w duchu rzymskiego porządku w całym tym regionie. W Durham czczono natomiast św. Kutberta, w którym widziano celtyckiego przedstawiciela chrześcijańskiej wiary, z jej surowymi praktykami religijnymi. Informacji na temat tych świętych dostarcza spuścizna literacka samego Aelreda, który przy okazji przeniesienia ich relikwii do nowego grobowca w Hexham (3 marca 1155 r.) opisał ich krótką historię⁴. Trzeba tu również wymienić historyczne zapiski dwóch

² Northumbria, dosł. kraj na północ od rzeki Humbrii; było to średniowieczne królestwo anglosaskie położone na terenie obecnej Północnej Anglii i Południowo-Wschodniej Szkocji; w VI w. zostało schryścianizowane; od VIII w. podbite przez plemiona duńskie. W X w. weszło w skład królestwa Anglii. Głównymi miastami i ośrodkami kultury były: York, Hexham i Durham.

³ Zob. A. SQUIRE, *Aelred of Rievaulx. A Study*, s. 4–16; F.M. POWICKE, *Introduction*, w: *The Life of Aelred of Rievaulx* (red. F.M. Powicke), London–New York 1963, s. XXXIII–XXXIX.

⁴ AELREDI RIEVALLENSIS, *De sancti ecclesiae Haugustaldensis*, w: *The Priory of Hexham. Its Chroniclers, Endowments, and Annals*, vol. I (wyd. i tłum. J. Raine), Edinburgh 1864, s. 173–203; posługuję się nowym wydaniem angielskim tego dzieła: *The Saints of the Church of Hexham and Their Miracles*, w: AELRED OF RIEVAULX, *The Life of the Northern Saints* (tłum. J.P. Freeland, wyd. M.L. Dutton), Kalamazoo 2006, s. 65–107.

benedyktyńskich mnichów: Szymona z Durham⁵ i Bedy Czcigodnego wraz z jego monumentalną historią Anglii (*Historia ecclesiastica gentis Anglorum*) z 731 r.⁶ Trzeba wreszcie uwzględnić wzmianki znalezione w kronikach klasztoru w Hexham⁷ oraz współczesne źródła historyczne.

1.1. Święci Northumbrii

Pośród świętych Northumbrii kształtujących tężyznę duchową Aelreda należy wyróżnić dwóch najważniejszych przedstawicieli: Wilfryda oraz Kutberta. Byli oni poniekąd wypadkową zderzenia dwóch nurtów w Kościele angielskim VII w.: nowego rzymskiego porządku kościelnego, powoli wdrażanego w struktury Kościoła Północnej Anglii, oraz starego iroszkockiego katolicyzmu, będącego wynikiem procesu wcześniejszej inkulturacji, przenikania i mieszania się z rodzimą kulturą celtycką. Pierwszy reprezentuje Wilfryd oraz środowisko, które wydało świętych z jego otoczenia, skupione zasadniczo wokół sanktuarium w Hexham; drugi – Kutbert i środowisko Durham. Obydwa środowiska były drogic Aelredowi w jego dzieciństwie, o czym on sam wspomina w swoich rozważaniach na temat świętych Hexham⁸.

Święty Wilfryd

Wilfryd żył w latach ok. 634–709. Jest znany jako pierwszy znaczący angielski biskup Northumbrii, który wprowadzał na jej tereny rzymskie zwyczaje religijne i kulturowe. W wieku młodzieńczym, z racji szlacheckiego pochodzenia i dzięki protekcji dworu królewskiego, studiował kolejno w Lindisfarne, Canterbury (648–653), Lyonie i Rzymie (653–658), gdzie w międzyczasie wstąpił do zakonu benedyktynów. W 658 r. wrócił do Northumbrii i ok. 661 r. został opatem założonego niewiele wcześniej (658 r.) opactwa w Ripon, gdzie wprowadził Regułę św. Benedykta. Tam został też wyświęcony na księdza. Cztery lata później wziął udział w zjeździe (synodzie) w Whitby (664 r.), gdzie przeforsował przyjęcie rzymskiego sposobu obliczania terminu Świąt Wielkanocnych, co otworzyło mu drogę do biskupstwa w Northumbrii⁹, popartą przez ówczesnego syna królewskiego (665 r.). Święcenia przyjął we francuskiej Galii (Compiègne), z powodu braku, w jego mniemaniu, wystarczającej liczby godziwych biskupów w Anglii. Nieporozumienia syna królewskiego, wspierającego Wilfryda (Alhfritha), z niezycliwym mu ojcem

⁵ *Libellus de exordio atque procursu instius, hoc est Dunhelmenis ecclesie: Tract on the Origins and Progress of this Church of Durham* (wyd. i tłum. D. Rollason), Oxford 2000.

⁶ Zob. <www.ccel.org/ccel/bede/history.pdf>.

⁷ *The Priory of Hexham, Its Chroniclers, Endowments, and Annals*, vol. I (wyd. i tłum. J. Raine), Edinburgh 1864 (dostępne na: <[www.archive.org /details/prioryof-hexham01rain](http://www.archive.org/details/prioryof-hexham01rain)>).

⁸ Por. *The Saints of the Church of Hexham*, s. 65.

⁹ Ze stolicą w Yorku; była to namiastka późniejszej metropolii York.

(Oswiu) odbiły się również na losie biskupstwa. W jego miejsce został osadzony Ceadda, a sam Wilfryd musiał powrócić do opactwa w Ripon. Na tron biskupi w Yorku przywrócił go Teodor z Tarsu, nowy arcybiskup z Canterbury (669 r.). Wtedy to Wilfryd zakładał klasztory benedyktyńskie i budował liczne kościoły. Właśnie w owym czasie, dzięki donacji królowej Northumbrii Etheldredy (764 r.), został wybudowany z kamienia kościół pw. św. Andrzeja oraz opactwo Benedyktynów w Hexham. Jednak po dziewięciu latach (678 r.), z powodu nieporozumień związanych z podziałem biskupstwa Northumbrii, Wilfryd znów musiał opuścić urząd. Po odsunięciu z urzędu Wilfryd, mimo interwencji w samym Rzymie u papieża Agato i jego poparcia (679 r.), został aresztowany przez kolejnego króla Northumbrii i wydalony z kraju (680 r.). Osiadłszy na pięć lat w Selsey, stolicy sąsiedniego królestwa Sussex, założył tam stolicę biskupią, nawracając tamtejszych pogan. Po powrocie z wygnania do Northumbrii (686 r.) znów musiał ukrywać się przed następnym niezyczliwym mu królem (ok. 690 r.). Wtedy schronił się w sąsiedniej Mercji, gdzie jako biskup pomagał ewangelizować tamtejsze ludy pogańskie. Odwołanie się do papieża Sergiusza I (ok. 700 r.), który polecił angielskiemu synodowi rozstrzygnąć przypadek Wilfrйда (Austerfield, 702 r.), nie dało mu możliwości powrotu z wygnania; co więcej, synod ten zadecydował o konfiskacie jego majątku i ekskomunikowanie go. Wtedy Wilfryd sam udał się do Rzymu. W rezultacie mógł zatrzymać swe posiadłości, tzn. klasztory w Ripon i Hexham (706 r.). Zmarł w 709 roku w wieku 75 lat. Jego ciało spoczęło w krypcie kościoła w Ripon. W 715 roku z polecenia biskupa Akki – jego następcy oraz Tatberta – opata w Ripon – powstała pierwsza wersja żywota św. Wilfrйда, autorstwa jego ucznia Stefana z Ripon (*Vita Sancti Wilfrithi*), a w 730 r. kolejna, poprawiona wersja. Po śmierci, aż do 948 r., kiedy to najeźdźczy król duński Eadred zniszczył kościół, znany był w Ripon kult Wilfrйда. Jego relikwie zostały przeniesione do katedry w Canterbury, choć część z nich ostała się w Ripon. W czasach Aelreda w Northumbrii kult Wilfrйда był niezwykle żywy. Doczekał się on 48 kościołów pod swoim wezwaniem. Jego imię nosi m.in. krypta – pozostałość po starym kościele w Hexham. Jego relikwie były czczone w 11 miejscach Northumbrii¹⁰.

Środowisko w Hexham

Mówiąc o środowisku, na które Wilfryd miał niewątpliwy wpływ, należy pokrótce wspomnieć świętych biskupów, którzy na ogół byli z jego nominacji, a którzy poniekąd kontynuowali jego politykę prorzymską. Chodzi o świętych

¹⁰ A. THACKER, *Wilfrid (St. Wilfrid) (c.634–709/10)*, w: *Oxford Dictionary of National Biography* (wyd. F.L. Cross, E.A. Livingstone), Oxford 2005 (dostępne na: <www.oxforddnb.com/index/101029409/Wilfrid>); por. *The Life of Bishop Wilfrid by Eddius Stephanus* (wyd. i tłum. B. Colgrave), Cambridge 1927 (2nd 1985).

biskupów z Hexham, o których wiemy znacznie mniej: Eatę, który poprzedził Wilfryda na stolicy Hexham, oraz biskupów kontynuujących jego politykę: Akkę, Frethberta, Alchmunda i Tilberta.

Święty Eata

Wiadomo, że pochodził z Lindisfarne. Był jednym z 12 młodych adeptów na mnichów wykształconych przez św. Aidana z Lindisfarne¹¹. Młodość spędził w Melrose, nowej fundacji benedyktyńskiej, gdzie przeszedł nowicjat, został mnichem i prezbiterem, a później z poparciem św. Kolemana¹² wybrany opatem (651 r.). Około 658 r. opuścił Melrose, by założyć nowy klasztor w Ripon w Yorkshire. Towarzyszył mu młody Kutbert. W 661 r. z rozkazu króla Deiry Alhfritha musiał opuścić Ripon na korzyść jego kandydata Wilfryda, zwolennika wprowadzania zwyczajów rzymskich do Kościoła Northumbrii. Wtedy wrócił do Melrose. Po synodzie w Withby (664 r.), który przeforsował zmiany rzymskie w Kościele w Northumbrii na niekorzyść celtyckich, Eata opowiedział się za zmianami i został opatem w Lindisfarne. Po podziale diecezji za Teodora z Tarsu (678 r.) został biskupem Bernicji, obejmującej z początku dwie stolice: Hexham i Lindisfarne (678-681), a po trzech latach tylko tę ostatnią. Po śmierci biskupa Hexham Trumberta (684 r.), zastąpił piastującego dość krótko ten urząd Kutberta. Panował w Hexham do swej śmierci (684-686). Umarł na dezynтеріę i został pochowany w kościele św. Andrzeja w Hexham, lecz pamięć o nim szybko przeminęła¹³, być może z powodu niezgodności z polityką Wilfryda, która dominowała w Hexham. Nie wspomina się go ani razu w żywocie św. Wilfryda.

Święty Akka

Pochodził z Northumbrii, wychował się u boku Bosa, benedyktyńskiego mnicha, późniejszego biskupa Yorku. Po kilku latach przyłączył się do biskupa Wilfryda, stając się jego uczniem i bliskim kompanem. Na pewno towarzyszył mu w jego drugiej podróży do Rzymu w 692 r. Po powrocie do Anglii z mianowania Wilfryda został opatem klasztoru św. Andrzeja w Hexham. Po śmierci swego popiecznika w 709 r. zastąpił go na stolicy biskupiej w Hexham, gdzie panował do 732 r. Jak zauważają kronikarze, dokończył po Wilfrydzie budowę trzech małych kościołów, bogato ozdobił

¹¹ Święty Aidan z Lindisfarne, mnich i biskup irlandzki, założyciel klasztoru na wyspie Lindisfarne, który stał się zaczynem odnowy chrześcijaństwa w Northumbrii po okresie pogańskim. Zmarł w 651 r.

¹² Święty Koleman, biskup irlandzki Lindisfarne od 661 r., po synodzie w Withby (664 r.), który przeforsował zwyczaje rzymskie w liturgii, usunął się do Irlandii, gdzie założył dla swych ziomeków klasztor w Inisbofin. Zmarł ok. 676 r.

¹³ M. WALSH, *A New Dictionary of Saints: East and West*, London 2007, s. 166.

złotem, srebrem i drogimi kamieniami katedrę w Hexham, udekorował jej ołtarz w purpurę i jedwab. Obdarzony dobrym głosem zadbał o krzewienie śpiewu gregoriańskiego. W związku z tym zaprosił do Hexham słynnego śpiewaka Mabana, który uczył w Canterbury harmonii i śpiewu kościelnego. Zasłynął też jako uczoney w dziedzinie teologii, namawiał do jej studiowania innych. Jak informuje św. Beda¹⁴, jego wierny duchowy uczeń, bp Akka miał mieć okazałą bibliotekę, z której sam Beda korzystał podczas pisania swych dzieł szczególnie z zakresu Biblii, które później dedykował swemu biskupowi. Pod namową Akki wreszcie doszło do powstania żywota św. Wilfryda. W 732 r. Akka został posądzony (?) o udział w spisku na króla Ceolwulfa, w wyniku czego musiał się udać na wygnanie. Wtedy miał usunąć się do Withorn w Południowej Szkocji (Galloway). Niektórzy historycy sugerują, że miał tam zostać biskupem. Jednak przed samą śmiercią w 742 r. wrócił do Hexham, dokonując swego świątobliwego żywota. Tam też miał być pochowany w katedrze św. Andrzeja. Do dziś zachowały się części dwóch krzyży kamiennych, które pokrywały jego grób. Za jego wstawiennictwem miało się dzieć wiele cudów. Aelred opowiadał, jak za jego młodości daremnie próbowano przenieść relikwie Akki do kościoła św. Michała w Durham, na co nie przystał pewnie sam święty, mimo szacunku i pobożności, z jaką chciano to uczynić. Tak więc święte kości Akki ostały się w grobowcu kościoła Hexham¹⁵.

Święty Frethbert (lub Frithubeorht)

Jest to kolejny z sześciu świętych biskupów Hexham, panujący w latach 734-767. Zastąpił na stolicy biskupiej Akkę. Zarówno o nim, jak i o jego następcach wiemy znacznie mniej. Również wzmiankowo traktuje o nich Aelred, tylko w kontekście odnalezienia i przeniesienia relikwii świętych z Hexham do ich nowego grobowca w kościele św. Andrzeja w 1154 r.¹⁶

Święty Alcmund (Alcmund)

Został biskupem Hexham po śmierci Frethberta w 767 r. i piastował ten urząd do swej śmierci w 781 r. Mało wiadomo o jego życiu, poza tym, że został pochowany ze św. Akką w grobowcu i od samego początku odbierał cześć

¹⁴ Święty Beda Czcigodny (673–735), mnich benedyktyński i wielki historyk Kościoła oraz państwa Anglii, teolog i hagiograf średniowiecza. Całe swoje życie przeżył praktycznie w klasztorze Jarrow na modlitwie i pisaniu. To głównie jemu zawdzięczamy wiele wiadomości z historii Anglii oraz żywotów świętych.

¹⁵ H. THURSTON, *St. Acca*, w: *The Catholic Encyclopedia*, vol. 1. New York 1917; *St. Acca*, w: *Butler's Lives of the Saints: October* (wyd. A. Butler, P. Burns), Colledgeville 1997, s. 141; AELRED OF RIEVAULX, *The Saints of the Church of Hexham*, s. 79–88.

¹⁶ *The Saints of the Church of Hexham*, s. 102.

świętego cudotwórcy. Po najeździe Duńczyków jego grób został zapomniany. Szymon z Durham wspomina, że Alfred, syn Westow, zakrystianin z Durham, przeniósł jego relikwie do Hexham, zostawiając u siebie w Durham jego palec. Dowiedziano się o tym z proroczego snu starca i dlatego, dopóki nie zwrócono palca, nie można było przenieść relikwii na nowe miejsce pochówku. W 1154 r. po odbudowie kościoła przeniesiono relikwie świętych z Hexham, a więc i Almchunda, w osobne miejsce¹⁷.

Święty Tilbert

Po śmierci Alchmunda w 781 r. objął biskupstwo w Hexham i piastował ten urząd do swej śmierci w 789 r.

Środowisko Durham: św. Kutbert

Święty Kutbert jest drugą postacią znaną w środowisku Aelreda z racji zamieszkania w Durham. Był pierwszym znaczącym świętym iroszkockim, reprezentującym ascetyczną duchowość celtycką. Urodzony ok. 634 r. (w okolicach Dunbar) szybko został sierotą. Zajmował się wypasaniem owiec. Pod wpływem objawienia rozpoczął życie zakonne w Melrose, w zakonie założonym przez św. Aidana, gdzie wykazał się wielką gorliwością i pobożnością. W 658 r. został przełożonym klasztoru w Ripon, który jednak musiał opuścić (661 r.), gdyż nie chciał przyjąć rytów rzymskich. Wtedy wraz z Eata powrócił do Melrose. Po śmierci opata Boswella, który zmarł w wyniku zarazy, jaka wybuchła w klasztorze w 664 r., został jego następcą. Wykazał się gorliwością duszpasterską i zasłynął z wielu cudów. W 664 r. towarzyszył Eacie, wówczas biskupowi w Lindisfarne, pełniąc obowiązki przeora i nauczyciela klasztoru. Po uznaniu postanowień synodu w Withby, wprowadził porządek rzymski. Dwa lata później zamieszkał w pustelni i osiadł na jednej z wysp Farne. Po synodzie w Twyford w 684 r. został wybrany biskupem Hexham i Lindisfarne, wyświęcony przez Teodora z Tarsu. Po epidemii dżumy powrócił na wyspę (686 r.), gdzie zmarł z wycieńczenia i krwawiących wrzodów na nogach (687 r.). Został pochowany w Lindisfarne. Po 11 latach, kiedy otwarto jego grób, znaleziono nietknięte ciało, co stało się przyczyną wielu cudów. Z tego też powodu stał się najbardziej popularnym świętym Northumbrii. W 875 r., po inwazji Duńczyków, mnisi zabrali jego doczesne szczątki, ukrywając je w różnych miejscach w klasztorze Melrose. Szczątki po wielu kolejach znalazły się w Ripon. Wtedy sam święty miał przekazać w wizji pragnienie spoczęcia w Durham. Tam też ostatecznie złożono jego ciało w nowo wybudowanym kościele ok. 1000 r.

¹⁷ *Symeonis monachi opera omnia* (wyd. T. Arnold), *Rerum Britannicarum Medii Aevi Scriptores* 75, 1882–1885, vol. 2, s. 51–52; *The Saints of the Church of Hexham*, s. 95–102.

W 1104 r. otwarto jego grobowiec i przeniesiono jego relikwie do ołtarza ukończonej katedry w Durham¹⁸.

1.2. Benedyktyni

Podczas gdy dzieciństwo Aelreda przebiegało pod znakiem naturalnego wpływu świętych Hexham i Durham z racji tego, że ich relikwie były pod pieczę jego przodków, to jego młodzieńcza duchowość kształtowała się już wyraźniej i świadomiej pod szerszym sztandarem benedyktyńskim. Ten benedyktyński wpływ na młode lata Aelreda nie powinien dziwić, jako że wszyscy dotychczas wymienieni święci jego dzieciństwa należeli przecież do zakonu benedyktyńskiego, a i bezpośrednio jego otoczenie szkolne i dworskie kształtowało się właśnie w tym religijnym środowisku. I to też nie powinno dziwić, biorąc pod uwagę fakt, że niemalże cała dotychczasowa historia chrześcijaństwa w ówczesnej Europie, więc i również na Wyspach Brytyjskich, miała swój główny wątek benedyktyński. Trzeba jednak przy tym uwzględnić jego wyspiarski i rodzimy charakter, na pewno bliższy samemu Aelredowi¹⁹.

Benedyktyni mają swe korzenie w VI-wiecznej Italii. Związali swą nazwę z imieniem ich twórcy Benedykta z Nursji (ok. 480–ok. 545). Jednak większą rolę i wpływ odegrała tu raczej forma i styl życia pierwszych wspólnot monastycznych organizowanych pod sztandarem tzw. Reguły św. Benedykta, które wyszły ze środowiska jego uczniów. Przez kilka stuleci Reguła ta funkcjonowała w większym lub mniejszym stopniu obok rodzimych tradycji monastycznych, ratując chrześcijańską Europę przed chaosem wędrujących wówczas barbarzyńskich ludów. To właśnie w tym czasie mnisi benedyktyńscy z Italii zanieśli kulturę chrześcijańską w jej wydaniu benedyktyńskim na Wyspy Brytyjskie²⁰.

Rola reguły benedyktyńskiej wzrosła szczególnie w IX w., w epoce karolińskiej. Wtedy to pod wpływem reformy św. Benedykta z Anian stała się oficjalnym dokumentem stojącym u podłoża organizacji monastycznej klasztorów Imperium Karolińskiego, a z nim praktycznie całego zachodniego chrześcijaństwa. Reforma kluniacka z X–XI w. uczyniła ją znów podstawowym

¹⁸ B. Colgrave (red.), *Two Life of Saint Cuthbert. A Life by an Anonymous Monk of Lindisfarne and Bede's Prose Life*, Cambridge–Sydney 1940, s. 17–39; więcej na temat jego życiorysu zob. R. BULAS, *Św. Kutbert. Asceta, biskup i święty Kościoła anglosaskiego*, „Vox Patrum” 26(2006) t. 49, s. 101–112.

¹⁹ Historię benedyktynów w Europie i Anglii zarysowano na podstawie: C.H. LAWRENCE, *Medieval Monasticism. Form of Religious Life in Western Europe in the Middle Ages*, Harlow 2001, s. 18–145; D. KNOWLES, *The Monastic Order in England. A History of Its Development from Times of St. Dunstan to the Fourth Lateran Council 940–1216*, Cambridge 1963, s. 1–226.

²⁰ Papież Grzegorz wysłał 40 mnichów do Kentu w 597 r.

dokumentem jednoczącym wszystkie zwyczaje klasztorne narosłe w ciągu wieków, przyczyniając się ostatecznie do stworzenia monolitu monastycznego pod sztandarem Reguły św. Benedykta.

Pierwsza fala ewangelizacji Northumbrii przez mnichów benedyktyńskich nastąpiła w VI w. wraz z wysłaniem przez papieża Grzegorza do Kentu 40 mnichów pod przewodnictwem rzymskiego mnicha z klasztoru św. Andrzeja w Rzymie Augustyna z Canterbury (597 r.). Byli wśród nich: Paulin z Yorku (zwany Apostołem Northumbrii), Lawrence z Canterbury, Justus z Rochester i Mellitus z Londynu. To właśnie wtedy doszło do nawrócenia tamtejszego władcy Aethelberta. Niedługo po śmierci Augustyna założono metropolię w Yorku, późniejszej stolicy Northumbrii. W 626 r. król Northumbrii Edwin wraz z całym swym dworem przyjął chrzest. Doszło wtedy do założenia wielu klasztorów benedyktyńskich. Po zabójstwie króla (632 r.) Northumbria znów popadła w pogaństwo, stając się terenem pracy misyjnej celtyckich misjonarzy szkockich. Dwa lata później Aidan z Lindisfarne, pod patronatem króla Northumbrii Oswalda (634-642), założył liczne klasztory iroszkockie, m.in. w Melrose i Ripon. Stamtąd wyszli znani nam już św. Eata i św. Kutbert.

Druga fala ewangelizacji Northumbrii przyszła wraz z poślubieniem przez króla Oswiu małżonki wyznania rzymskiego Eaufeldes. Wtedy nastąpiło wspomniane wyżej zderzenie dwóch wyznań: iroszkockiego i rzymskiego. Synod w Withby z 664 r. rozstrzygnął je na korzyść tego ostatniego. W tym właśnie czasie przypadała działalność misyjna św. Wilfryda, bp. Benedykta i Teodora z Tarsu, którzy wprowadzili benedyktyński porządek rzymski ścierający się z celtyckimi zwyczajami. Powstało biskupstwo w Hexham, które później szczyliło się wzmiankowanymi już sześcioma świętymi biskupami benedyktyńskimi. W niedalekim klasztorze w Jarrow działał słynny historyk i święty teolog benedyktyński Beda Czcigodny (672-735). To głównie od niego czerpano wiadomości historyczne. Jego relikwie początkowo spoczywały w kościele opackim Jarrow, a potem (od 1030 r.) w Durham. Biskupstwo Hexham, jak i cały rejon Northumbrii, straciło swe historyczne znaczenie wraz z najazdem duńskim w IX w. i w rezultacie przestało być stolicą biskupią.

Po pokonaniu Duńczyków przez króla Wessex Alfreda Wielkiego i jego następców, w X w. nastąpiło ożywienie życia monastycznego. Wtedy zaznaczyła się działalność reformatorka Dunstana, późniejszego arcybiskupa Canterbury, który wraz ze świętymi: Oswaldem i Ethelwoldem wprowadził do klasztorów Anglii rodzimy porządek monastyczny w duchu Reguły św. Benedykta, znany pod nazwą *Concordia regularis*.

Wraz z podbojem Normanów w 1066 r. nastąpiła fala ewangelizacji Anglii przez normańskich biskupów pod przewodnictwem Lanfranca, którzy posługiwali się mnichami benedyktyńskimi, jak również członkami nowo powstałych

zgrupowań (kanonicy regularni – augustianie, ugrupowania rodzime, kameduli, cystersi) do przeprowadzania reform kościelnych, m.in. wprowadzania obowiązkowego celibatu księży. To właśnie wtedy tworzyły się centra tzw. klasztorów katedralnych zarządzanych przez poszczególnych biskupów, niekiedy zakonników²¹. Na tym tle można zrozumieć powstawanie ośrodków monastycznych i zgromadzeń księży, m.in. reaktywację benedyktynów w York i Durham (1083 r., arcybiskup Yorku William z St. Carileph), oraz instalację kanoników regularnych (augustianów) w Hexham (1113 r., arcybiskup Yorku Tomasz II). Dla konsolidacji wiary tubylczego ludu w zderzeniu z normandzką odmiennością krzewiono kult św. Kutberta w Durham i świętych biskupów w Hexham²².

* * *

Przygoda duchowa młodego Aelreda jest wypadkową historii benedyktynów w Northumbrii, a szczególnie ostatniego jej etapu związanego z dziejami jego rodu. Jak wspomniano wcześniej, pochodził on z rodziny dziedzicznych, szanowanych księży anglosaskich, którzy opiekowali się relikwiami św. Kutberta w Durham, mając na utrzymaniu zrujnowany po najeździe Normanów kościół w Hexham, otrzymany niegdyś od arcybiskupa Yorku Tomasza I. W Hexham, jak już zauważono, oddawana była cześć lokalnym benedyktyńskim świętym biskupom, nad szczątkami których pieczę sprawowali kanonicy regularni augustianie, sprowadzeni w 1113 r. przez arcybiskupa Yorku Tomasza II.

Podstawową edukację młody Aelred wyniósł prawdopodobnie ze szkoły w Hexham i benedyktyńskiej szkoły w Durham. Nowe porządki reformacyjne wprowadzane przez biskupów normandzkich Yorku (William z St. Carileph, Tomasza II) pozbawiły ostatecznie ojca Aelreda Eilafa możliwości przyszłego zabezpieczenia majątkowego jego dzieci, ponieważ księżom nie pozwalano zakładać rodzin. Aelred, dzięki dobrym koneksjom rodzinnym ojca i układowi z abp. Thurstanem (1114-1140), znalazł się na dworze szkockim Dawida I, gdzie wychowywał się wraz z młodymi krewnymi króla i towarzyszył arcybiskupowi w jego podróżach administracyjnych, by później, po rozpoznaniu swego powołania, wstąpić do cystersów. Jego siostra przyjęła pustelniczy styl życia, bliski benedyktynom. Ojciec przed śmiercią (1138 r.) również wstąpił do benedyktynów św. Kutberta w Durham, przekazując swoje dobra na rzecz augustianów. W Durham też od dawna przebywał wuj Aelreda Lawrence, nauczający Pisma Świętego. Dorastający Aelred był ciągle zafascynowany postacią samotniczego mni-

²¹ D. KNOWLES, *The Monastic Order...*, s. 129.

²² Tamże, s. 169–170.

cha benedyktyńskiego Gotfryda z Finchale, którego często odwiedzał i którego się radził²³.

To wszystko wskazuje na stały kontakt naszego młodego bohatera z wszechobecną duchowością benedyktyńską, oczywiście o profilu anglosaskim. Jednak największy wpływ duchowy na Aelreda wywarło wyrosłe z benedyktyńskiego pnia środowisko cysterskie, które wypełniło całą resztę jego życia.

1.3. Cystersi

Początek nowemu reformatorskiemu ruchowi, pragnącemu odnowić pierwotnego ducha Reguły św. Benedykta w kierunku eremicko-ascetycznym, dała grupa 20 mnichów pod wodzą Roberta († 1111 r.), opata z benedyktyńskiego klasztoru z Molesme, podległego porządkowi kluniackiemu. Dzięki wsparciu lokalnego biskupa (Waltera) i księcia (Odo I Rudego), w 1098 r. założyli oni na pustkowiu Cîteaux, około 20 km od Dijon, osobną wspólnotę, która dała początek zakonowi cysterskiemu. Choć świętość i surowość życia znamionowały następnych dwóch opatów Cîteaux Alberyka († 1108 r.) i Stefana Hardinga († 1134 r.), współtwórców odnowy cysterskiej, to jednak dopiero przyłączenie się grupy 30 kandydatów z Bernardem z Clairvaux († 1153 r.) na czele w 1113 r. spowodowało prawdziwą ekspansję nowego zakonu na całą ówczesną Europę. Ich ranga i rozwój zyskały na sile z chwilą uznania zakonu przez papieża Kaliksta w 1119 r. Korzystając z wielowiekowego dorobku benedyktyńskiego oraz nowego zapału duchowego, cystersi stworzyli fundamenty pod rozwój cywilizacji chrześcijańskiej średniowiecza, która panowała niepodzielnie w całej Europie aż do XIII w.²⁴

Ruch cysterski dotarł na Wyspy Brytyjskie kilkanaście lat po swoim powstaniu. Pierwszy dom otwarto w Wavarely w 1128 r., następny w 1132 r. w Northumbrii w Rievaulx. Właśnie tam dwa lata później znalazł się Aelred w wyniku dziwnego zbiegu okoliczności, który wskazuje na specjalnie zaaranżowany zabieg arcybiskupa Yorku Thurstana i króla Szkocji Dawida²⁵. W Rievaulx Aelred przebył swój siedmioletni nowicjat, by zostać przyjętym w poczet mnichów. Tu był formowany przez świątobliwego mistrza nowicjatu Szymona z Wardon. Po odbytych nowicjacie sam został wybrany mistrzem nowicjatu (1142 r.), by rok później przez cztery lata przewodzić klasztorowi filialnemu w Revesbay. Po śmierci opata Rievaulx Williama (1147 r.) został wybrany na jego następcę. Funkcję tę sprawował przez prawie 20 lat do swej śmierci w 1167 r.

²³ A. SQUIRE, *Aelred of Rievaulx...*, s. 1–22.

²⁴ Więcej na temat cystersów, zob. D. LAWRENCE, *Medieval Monasticism*, s. 172–198; J. BURTON, J. KERR, *The Cistercian in the Middle Ages*, Woodbridge 2011, s. 1–55.

²⁵ Por. A. SQUIRE, *Aelred of Rievaulx...*, s. 19.

Nie ulega wątpliwości, że w ciągu całej formacji nowicjackiej Aelred zdobył nie tylko wiedzę na temat benedyktynów i cystersów, ale też obrał kierunek rozwoju duchowego, który pozwolił mu rozwijać w sobie cnoty i realizować w pełni swój bieg ku doskonałości. Tu zgodnie z formacją zyskał cześć dla świątobliwych fundatorów i propagatorów ruchu cysterskiego oraz ich protoplastów: Benedykta, Kasjana, Augustyna i innych ojców Kościoła, których dzieła stanowiły przedmiot niemal codziennych medytacji i rozważań. Tu też ostatecznie nabył zdolność samodzielnego wyboru świętych, którzy pomagali mu w zdobywaniu jego świętości i ewentualnie zarażaniu nią innych.

2. Ulubieni święci Aelreda

Walter Daniel zauważa w *Vita*, że Aelred miał w swojej celi osobne miejsce – kąciak modlitewny, w którym przechowywał relikwie kilku świętych²⁶. Mogły to być relikwie, które dostał w trakcie swego posługiwania opackiego albo (oraz) te, z którymi przyszedł do zakonu, wnosząc je jako część swego rodzinnego skarbu. Wiemy przecież, że ród Aelreda strzegł relikwii Kutberta i innych świętych Northumbrii, wiążąc je z losami wędrówki swego życia. Mogły to być więc relikwie Kutberta, Bedy Czcigodnego i im podobne. Na podstawie źródeł historyczno-literackich można określić z pewnym prawdopodobieństwem ulubionych świętych Aelreda. A byli to: Kutbert, świątobliwi fundatorzy cysterscy, Bernard z Clairvaux, Augustyn, Benedykt z Nursji, Edward Wyznawca, Dunstan, Jan Ewangelista, Ninian, Najświętsza Maryja Panna. Oczywiście listę tych świętych można pewnie poszerzyć o Bedę Czcigodnego czy arcybiskupa Yorku Jana z Canterbury, jednak w dostępnych nam źródłach brak ostatecznie potwierdzenia ich wyraźnego wpływu na Aelreda.

1. Nie ulega wątpliwości, że pierwszym i głównym świętym, który przewodził Aelredowi w jego wędrówce życia był św. Kutbert. Zawsze towarzyszył mu duchowo, a szczególnie podczas podróży związanych z wyjazdami na Generalne Zgromadzenia Zakonu do Citeaux każdego roku oraz wtedy, kiedy z racji bycia opatem w Rievaulx musiał wizytować domy filialne. Reginald z Durham, współczesny mu historyk, wspomina, że Aelred oddawał się wtedy pod opiekę temu świętemu z Durham²⁷. Miał głowę pełną opowieści o zdarzeniach i cudach dziających za wstawiennictwem św. Kutberta. Reginald wspomina, że to właśnie pod wpływem nieustannych opowieści Aelreda o tym świętym on

²⁶ W. DANIELIS, *Vita Aelredi Abbatis Rievall'* (red. F.M. Powicke), London–New York 1963 (dalej: *Vita* 31; 36; 51).

²⁷ *De admirandis beati Cuthberti virtutibus*, s. 176–179; za: F.M. POWICKE, *Introduction*, XXXVIII; A. SQUIRE, *Aelred of Rievaulx...*, s. 64.

sam postanowił spisać jego żywot²⁸. Zresztą, ponoć i sam Aelred miał napisać podobny żywot, który, niestety, nie dotrwał do naszych czasów²⁹. Wiemy ponadto, że wpływ tego świętego na życie duchowe Aelreda był wielki, bowiem w trudnych momentach swej duchowej walki z namiętnościami uciekał się on do praktyk ascetycznych w duchu św. Kutberta³⁰.

2. Święci fundatorzy cysterscy byli pewnie kolejnymi ulubionymi świętymi Aelreda, którzy pokierowali jego życiem duchowym. Przede wszystkim swoim dziełem założenia nowej wspólnoty zakonnej, powracającej do pierwotnej gorliwości w praktykowaniu bez żadnych ulg Reguły św. Benedykta, wzbudzili w nim niezachwianą wiarę w jej żywotność i skuteczność w służeniu Bogu i uświęcaniu we wspólnocie. I chociaż ich kult oficjalny został zatwierdzony dopiero po śmierci Aelreda (1221 r. Robert, Stefan 1623 r.), to jednak ich opinia świętości była żywa w domach reformy cysterskiej.

3. Szczególnie musiała na niego oddziaływać postać charyzmatycznego Bernarda z Clairvaux († 1153 r.), który porywał swoją osobowością i świętością. I mimo iż nie był on jeszcze ogłoszony świętym³¹, zachwycał atmosferą świętości, którą tworzył w swych klasztorach. Jego fascynacja osobowością Bernarda, którego miał okazję nie raz spotkać osobiście, mogła przypominać tę, jaka charakteryzowała swojego czasu Williama z St. Thierry, który pod wpływem spotkania z Bernardem postanowił wstąpić do klasztoru cysterskiego w Signy w 1135 r., będąc przecież wcześniej opatem benedyktyńskim. Oto co wspomina sam William: „Kiedy wszedłem do jego celi i zauważyłem, w jakich skromnych warunkach mieszka, Bóg wie, jak wielki podziw wzbudziło to we mnie, tak jakbym szedł do ołtarza. Zostałem dotknięty wyjątkowym szacunkiem dla tego męża i zapragnąłem z nim zamieszkać w jego ubóstwie i prostocie do tego stopnia, że gdybym miał wybierać tamtego dnia niechybnie zostałbym tam na zawsze, aby mu służyć”³².

We wspomnianym kąciku modlitewnym w celi Aelreda w Rievaulx, obok tekstu Ewangelii św. Jana i małego krzyża po abp. Thurstanie, znajdował się manuskrypt *Wyznań* św. Augustyna³³. I nic dziwnego, bowiem nie tylko *Wyznania* wywarły wpływ na twórczość naszego bohatera, ale i cała osobowość biskupa Hippony wykazywała wiele zbieżności z losami jego własnego życia. Właśnie w osobie św. Augustyna znajdował Aelred wiele odpowiedzi na nękaające go pytania związane z przyjaźnią i miłością, których doświadczał oso-

²⁸ Tamże, s. 4. 32; dzieło to zresztą dedykował Aelredowi, za: F.M. POWICKE, *Introduction*, XXXVIII, oraz przypis 2; A. SQUIRE, *Aelred of Rievaulx...*, s. 14–15.

²⁹ A. SQUIRE, *Aelred of Rievaulx...*, s. 112.

³⁰ Tamże, s. 15.

³¹ Jego kanonizacja nastąpiła w 1174 r.

³² *Vita prima s. Bernardi*, VII (PL 185,246).

³³ *Vita*, 40.

biście, dzięki czemu mógł rozumieć i wyrazić samego siebie przed Bogiem³⁴. Było to łatwiejsze tym bardziej, że w klasztorach benedyktyńsko-cysterskich tamtego okresu teologia była nauczana w duchu św. Augustyna. Wpływ Augustyna jest widoczny niemal w każdym dziele Aelreda; wystarczy tu wspomnieć najbardziej reprezentatywny pod tym względem utwór *O przyjaźni duchowej* (*De spiritali amicitia*) spisany w latach (1147) 1164–1167. Sam zainteresowany nie wahał się nazwać tego świętego „jego ulubionym Augustynem”³⁵.

4. Święty Benedykt z Nursji z racji swej Reguły określającej zasady życia klasztornego był wychwalany przez Aelreda w niejednej homilii, jaką wygłaszał do swych braci podczas godzin formacyjnych. Widać to wyraźnie w zbiorze jego kazań wydanym pod red. G. Racitti³⁶. Aelred wychwalał w nich jego cnoty, zapał i monastycznego ducha nawiązującego do pierwotnego ducha Ewangelii i pustelnicstwa³⁷.

5. F. Powicke wymienia Edwarda Wyznawcę (1042–1066) jako świętego, którego Aelred mógł czcić z racji bycia synem angielskiego narodu³⁸. Choć naszemu opatowi przyszło żyć w historycznie uwarunkowanej Northumbrii, której kulturę duchową tworzyli święci tubylczy benedyktyni (czczeni w Hexham), to jednak nie ulega wątpliwości, że po najeździe normandzkim w 1066 r. postać św. Edwarda nabrała szczególnego znaczenia dla pokojowego zjednoczenia polityczno-kulturowego narodów: anglosaskiego i normandzkiego, za panowania Henryka II (1154–1189), którego rodu Edward – w mniemaniu Aelreda – był protoplastą. W Aelredowym dziele, spisanym na okoliczność kanonizacji Edwarda, widać przejawy swoistego kultu i podziwu dla cnót oraz czystości świętego, podane jako przykłady cnót dla Henryka. Można się tylko zastanawiać, jak wielki wpływ miał ten kult na duchowość Aelreda. Na pewno nie większy od kultu św. Kutberta. Powicke sugeruje tu raczej szerszy polityczny kontekst, który miał swe odzwierciedlenie na dworze szkockim króla Dawida, odpowiedzialnego m.in. za nowy porządek, w jakim przyszło żyć naszemu bohaterowi³⁹. Edward mógł być czczony przez Aelreda z racji pokojowego załatwiania spraw politycznych, które nasz opat bardzo sobie ceniał i próbował naśladować w swoim życiu.

³⁴ Por. *Vita*, 42; więcej na ten temat, zob. P. COURCELLE, *Ailred de Rievaulx a l'ecole des 'Confessions'*, „Revue des Etudes Augustiniennes” 3(1957), s. 163–174.

³⁵ *De spiritali amicitia*, 3 (AELREDI RIEVALLENSIS, *Opera omnia*. 1. *Opera ascetica*, Turnholti 1971, Corpus Christianorum Continuatio Mediaevalis 1); polska wersja: *Przyjaźń duchowa* (tłum. M. Wylęgała), Kęty 2004.

³⁶ *Sermones I–XLVI. Collectio Claraevallensis Prima et Secunda*, Corpus Christianorum Continuatio Mediaevalis 2a, Turnholti 1989, oraz *Sermones XLVII–LXXX. Collectio Dunelmensis. Sermo a Matthaео Rievallensi Servatus. Sermones Lincolnenses*, Corpus Christianorum Continuatio Mediaevalis 2b, Turnholti 2001.

³⁷ Por. np. *Sermo VII–VIII*.

³⁸ *Introduction*, XXXIX.

³⁹ Tamże, XXXIX–XLII.

6. Na podobnej zasadzie mógł być czczony przez niego również św. Dunstan (924-998), wielki doradca sześciu królów anglosaskich, któremu Anglia zawdzięczała angielską specyfikę monastycyzmu. Mocno podkreślają to w swoich badaniach E. Freeman i M.L. Dutton⁴⁰. Dunstan był mnichem benedyktyńskim i opatem w Glastonbury, zanim został biskupem Worcester i Londynu, a potem arcybiskupem Canterbury (959 r.). Aelred w swoich dziełach historycznych (*Genealogia, Vita st. Edwardi*) nieraz podkreślał jego wielką rolę w służbie harmonijnej współpracy Kościoła i państwa, którą teraz on sam podejmował, będąc opatem Rievaulx, a zarazem swoistym doradcą kościelnym króla Henryka II. Dunstan mógł być tu dla niego wzorem pokojowego i dyplomatycznego załatwiania spraw bosko-ludzkich.

7. Niebiańskim patronem tej jego pokojowej działalności i nie tylko był też niewątpliwie św. Jan Ewangelista. Wiemy, że nasz opat trzymał w kąciku modlitewnym swej celi Ewangelię św. Jana, na której, jako źródle objawionym, w dużej mierze oparł swoje nauczanie o miłości i przyjaźni. Jan Ewangelista, z racji bycia umiłowanym uczniem i najbliższym przyjacielem Jezusa, podawany był nieustannie przez Aelreda jako przykład prawdziwej, duchowej i lojalnej przyjaźni, którą nasz bohater tak sobie cenil i skutecznie praktykował w życiu⁴¹.

8. Święty Ninian, którego żywot Aelred spisał na potrzeby ówczesnego biskupa Withorn Witerba, był zapewne przykładem protoplasty wiary chrześcijańskiej na ziemiach brytyjskich IV w., na wzór św. Marcina z Tours w Galii. Tym bardziej znaczący, że według podania Aelreda Ninian miał się osobiście spotkać z Marcinem, będąc zauroczony jego gorliwością misyjną⁴². Trudno jednak powiedzieć, na ile ten święty mógł oddziaływać na duchowość Aelreda.

9. Trzeba jeszcze wspomnieć Najświętszą Maryję Pannę jako patronkę cystersów, która zapewne patronowała również Aelredowi. Opat poświęcił jej wiele miejsca w swoich homiliach, gdzie wykazywał żywą wiarę w jej pośrednictwo w dziele Bożym między ludźmi a Jezusem Chrystusem; nie mówiąc już o wychwalaniu Jej cnót, którym w praktyce żaden święty, nawet anioł, nie dorównywał⁴³.

⁴⁰ E. FREEMAN, *Narratives of a New Order: Cistercian Historical Writing in England 1150–1220*, Turnhout 2002, s. 12–14. 220; M. DUTTON, *Sancto Dunstano Cooperante: Collaboration between King and Ecclesiastical Advisor in Aelred of Rievaulx's Genealogy of the Kings of the English*, w: E. Jamroziak, J. Burton (red.), *Religious and Laity in Western Europe: 1000–1400. Interaction, Negotiation, and Power*, Turnout 2007, s. 183–195.

⁴¹ *De spiritali amicitia*.

⁴² *The Life of Ninian*, w: AELRED OF RIEVAULX, *The Lives of the Northern Saints* (ed. M.L. Dutton), Kalamazoo 2006, s. 41–44.

⁴³ Zob. np. *Sermo X*: więcej na ten temat, zob. M. YANEZ NEIRA, *Introduction*, w: S. ELREDO DE RIEVAL, *Homilias liturgicas*, Monasterio Ntra Sra de los Angeles 1978, s. 21–25.

The Saints of Aelred from Rievaulx

Summary

A holiness of a man is the result of God's grace and its acceptance by the person involved. A major role is played by examples set by other holy individuals, the environment a person is raised in and those who later help co-create this environment. This corresponds with a man's mental and spiritual development, greatly impacted by spirituality. In the case of Aelred (1110–1167), a Cistercian abbot of the English monastery in Rievaulx, the saints who shaped his spirituality were the saints of the 7th/8th Centuries, the golden era of Northumberland, where Aelred was born and raised (Hexham and Durham), as well as the universal influence of Benedictine spirituality (6th–11th Centuries), crowned by the Cistercian reform.

In effect, Aelred could quote examples of holy role models who he himself valued and revered. Based on his life and his works, we can name the following saints: Cuthbert, holy Cistercian founders, Bernard of Clairvaux, Augustine, Benedict of Nursia, Edward the Confessor, Dunstan, John the Evangelist, Ninian and the Virgin Mary.